ПРОЄКТ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ГІДРОБІОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор
Інституту гідробіології
НАН України
_____
чл.-кор НАН України,
доктор біологічних наук,
професор
Сергій АФАНАСЬЄВ
_____2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА НАУКОВЦЯ-ВИКЛАДАЧА

Освітній (освітньо-науковий) рівень III доктор філософії

Галузь знань 09 Біологія

Спеціальність: 091 Біологія та біохімія

Освітньо-наукові програми

Гідробіологія.

Іхтіологія.

Вид дисципліни: обов'язкова

Форма навчання: денна

Навчальний рік 2023-2024

Кількість кредитів ECTS 3

Мова викладання українська

Форма контролю диф. залік

Київ 2023

ПРОЄКТ

Робоча програма вивчення обов'язкової навчальної дисципліни «**Професійна етика науковця-викладача**», третій освітній (освітньо-науковий) рівень вищої освіти підготовки докторів філософії Інституту гідробіології НАН України, галузь знань 09 Біологія, спеціальність 091 Біологія та біохімія, за ОНП Іхтіологія та ОНП Гідробіологія. Навчальна програма (за вимогами ECTS). Київ: ІГБ, 2023.

Розробник: д.б.н., с.д. Семенюк Наталія Євгенівна, старший науковий співробітник

Рецензент: д.б.н. с.н.с. Волкова Олена Миколаївна, провідний науковий співробітник

РЕКОМЕНДОВАНО на засіданні відділу санітарної гідробіології та гідропаразитології (випускової кафедри)

Зав. відділом _____ д.б.н. Володимир ЮРИШИНЕЦЬ, протокол №_____ від _ квітня 2023 р.

ПОГОДЖЕНО з гарантами ОНП:

Гарант ОНП Іхтіологія _____ д.б.н. проф. Володимир ЮРИШИНЕЦЬ

Гарант ОНП Гідробіологія _____ д.б.н. с.д. Наталія СЕМЕНЮК

СХВАЛЕНО Вченою радою Інституту гідробіології НАН України.

протокол № ___від _____2023 р.

Дію Робочої програми продовжено Вченою радою Інституту гідробіології

№ з/п	Навчальні роки	№ протоколу	Дата протоколу	Голова Вченої ради	
				прізвище, ініціали	(підпис)
	20___ / 20___				
	20___ / 20___				
	20___ / 20___				
	20___ / 20___				

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників, кількість	**Галузь знань, спеціальність, освітньо-науковий рівень, ОНП**	**Характеристика навчальної дисципліни**
Обсяг кредитів – 3	Галузь знань: 09 Біологія	Очна (денна) форма навчання
Змістовні модулі – 5		Вид дисципліни *Обов'язкова*
	Спеціальність: 091 Біологія та біохімія	Рік підготовки – другий, четвертий
Індивідуальні проблемно-пошукові чи практичні завдання – 2		Загальна кількість годин – **90** З них**:**
	Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти *ОНП Біологія. Гідробіологія* *ОНП Біологія Іхтіологія*	Лекції, годин – 10
Індивідуальне наукове-дослідне завдання – 0		Семінарсько-практичні, годин – 20
		Самостійна та індивідуальна робота, годин – 60
		Форма підсумкового контролю: *Диф. залік*

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ.

Мета: сформулювати у аспірантів стійке уявлення про наукову етику, етичний кодекс ученого, академічну доброчесність, етику ділового спілкування науковця і викладача, етику формальних та неформальних стосунків у науковому та педагогічному колективі, предмет та практичні проблеми біоетики, професійну етику викладача вищої школи.

Предмет: професійно-наукова та педагогічна компетентність, етична складова діяльності науковця-викладача.

Методи навчання: лекції, семінарсько-практичні заняття, самостійна підготовка, виконання індивідуальних проблемно-пошукових завдань.

Методичне забезпечення: навчальна програма, фахова література.

Завдання навчальної дисципліни:

Завдання курсу полягають в набутті аспірантами загальної компетентності 05 ОНП Гідробіологія та загальних компетентностей 02, 04, 09 ОНП Іхтіологія; і фахових компетентностей 02, 08 ОНП Гідробіологія та фахових компетентностей 03, 05 ОНП Іхтіологія, а також наступних спеціальних компетентностей, знань і умінь:

- *Компетентність* в області наукової етики та Етичного кодексу ученого України;
- *Компетентність* в області академічної доброчесності та інформаційної культури;
- *Компетентність* в області етики ділового спілкування науковця і викладача;
- *Компетентність* в області біологічної етики;
- *Компетентність* в області професійної етики викладача вищої школи.

Програмні результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен:

Знати –

- Основні принципи Етичного кодексу ученого України;
- Етичні принципи проведення науково-дослідних робіт та публікації результатів (академічна доброчесність);
- Види порушення академічної доброчесності;
- Способи запобігання плагіату та самоплагіату;
- Загальні правила ділового спілкування, зони спілкування;
- Способи виразності ділового спілкування: вербальні та невербальні;
- Правила етичних стосунків у науковому та педагогічному колективі;

- Основні стратегії вирішення виробничих конфліктів та алгоритм впливу на конфліктну ситуацію;
- Основні правила біоетики та правове регулювання біоетики в Україні;
- Поняття про нооетику;
- Специфіку взаємовідносин в системі «педагог-студент» та вимоги професійної етики педагога.

Вміти –

- Дотримуватись норм академічної доброчесності та авторських прав;
- Розрізняти види академічної недоброчесності (академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, публікація фрагментованих результатів);
- Запобігати і протидіяти плагіату, недобросовісному проведенню досліджень та порушенню авторського права;
- Поважати особистий простір колег і запобігати його порушенню;
- Дотримуватись принципів біоетики при проведенні досліджень за участю живих організмів;
- Дотримуватись вимог професійної етики педагога вищої школи.

Програмні результати навчання відповідають програмним результатам 01, 05, 09 ОНП Гідробіологія та програмному результату 03 ОНП Іхтіологія. Фахові програмні результати передбачають оволодіння аспірантів компетенціями, знаннями і уміннями, згаданими вище.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль I

Професійна етика та її основні принципи, функції, завдання. Наукова етика та етичний кодекс ученого

Предмет етики. Етика як філософська дисципліна. Мораль – як феномен людського пізнання. Моральність. Етикет. Професійна етика.

Наукова етика. Етичний кодекс ученого. Загальні принципи. Наукові дослідження. Учений як автор. Учений як керівник. Учений як викладач. Педагогічна етика. Учений як консультант чи експерт. Учений як громадянин.

Змістовний модуль II

Академічна доброчесність та інформаційна культура

Поняття академічної доброчесносності. Академічна недоброчесність. Види академічної недоброчесності. Плагіат і способи його уникнення. Самоплагіат і способи його уникнення. Недобросовісне проведення досліджень (фабрикація, фальсифікація). Публікація фрагментованих результатів і способи її уникнення.

Змістовний модуль III

Етика ділового спілкування науковця та викладача. Етика формальних та неформальних стосунків.

Ділове спілкування, його форми. Загальні правила ділового спілкування. Рівні ділового спілкування. Рівні офіційності. Зони спілкування. Особистий простір, його виміри. Способи виразності ділового спілкування: вербальні та невербальні. Виробничий конфлікт та стратегії його вирішення.

Етичні стосунки з колегами, підлеглими та керівниками. Стилі керівництва. Керівник у ситуації конфлікту. Алгоритм впливу на конфліктну ситуацію.

Змістовний модуль IV

Біологічна етика. Практичні проблеми біоетики

Становлення біоетики як науки. Предмет біоетики. Принципи біоетики. Правила біоетики. Правове регулювання в галузі біоетики в Україні. Біоетичні проблеми експериментів за участю живих організмів. Етичні засади використання тварин у дослідженнях. Нооетика як наукова галузь.

Практичні проблеми біоетики: клонування, евтаназія, втручання в ДНК, трансплантація органів.

Змістовний модуль V

Професійна етика викладача вищої школи

Специфіка педагогічної діяльності. Вимоги професійної етики педагога. Сутність системи «педагог-студент». Професійна етика педагогічного колективу. Етика взаємовідносин в системі «педагог-студент». Діалог як основна форма спілкування. Антикультура в спілкуванні: «дефектні рівні» і «бар’єри» спілкування.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦІПЛІНИ

№ теми	Назва теми	Кількість годин				
		Всього	Лекції	Семінари	Самостійна робота	Індиві-дуальна робота
Змістовний модуль I (0,5 кредиту). Професійна етика та її основні принципи, функції, завдання. Наукова етика та етичний кодекс ученого						
1	Предмет етики. Етика як філософська дисципліна. Мораль – як феномен людського пізнання. Моральність. Етикет. Професійна етика.	9	1	2	6	
2	Наукова етика. Етичний кодекс ученого.	9	1	2	6	
Всього за модулем		18	2	4	12	
Змістовний модуль II (0,5 кредиту). Академічна доброчесність та інформаційна культура						
3	Поняття академічної доброчесності. Академічна недоброчесність. Плагіат і способи його уникнення.	9	1	2	6	
4	Самоплагіат і способи його уникнення. Недобросовісне проведення досліджень. Публікація фрагментованих результатів.	9	1	2	6	
Всього за модулем		18	2	4	12	
Змістовний модуль III (0,5 кредиту). Етика ділового спілкування науковця та викладача. Етика формальних та неформальних стосунків						
5	Ділове спілкування, його форми, правила, рівні. Зони спілкування. Особистий простір. Способи виразності ділового спілкування. Виробничий конфлікт та стратегії його вирішення.	9	1	2	6	
6	Етичні стосунки з колегами, підлеглими та керівниками. Стилі керівництва. Керівник у ситуації конфлікту. Алгоритм впливу на конфліктну ситуацію.	9	1	2	6	

Всього за модулем		18	2	4	12	
Змістовний модуль IV (_1_ кредит). Біологічна етика. Практичні проблеми біоетики						
7	Становлення біоетики як науки, її предмет, принципи, правила, правове регулювання в Україні. Біоетичні проблеми експериментів за участю живих організмів. Нооетика.	14	1	4	9	
8	Практичні проблеми біоетики: клонування, евтаназія, втручання в ДНК, трансплантація органів.	9	1	2	6	
Всього за модулем		23	2	6	15	
Змістовний модуль V (_0,5_ кредиту). Професійна етика викладача вищої школи						
9	Специфіка педагогічної діяльності. Вимоги професійної етики педагога. Сутність системи «педагог-студент».	6	1	1	3	
10	Професійна етика педагогічного колективу. Етика взаємовідносин в системі «педагог-студент». Діалог як основна форма спілкування. Антикультура в спілкуванні: «дефектні рівні» і «бар'єри» спілкування.	9	1	1	6	
Всього за модулем		13	2	2	9	
Загальна кількість годин		90	10	20	60	

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет етики. Етика як філософська дисципліна. Мораль – як феномен людського пізнання. Моральність. Етикет. Професійна етика.	1
2	Наукова етика. Етичний кодекс ученого.	1
3	Поняття академічної доброчесності. Академічна недоброчесність. Плагіат і способи його уникнення.	1
4	Самоплагіат і способи його уникнення. Недобросовісне проведення досліджень. Публікація фрагментованих результатів.	1
5	Ділове спілкування, його форми, правила, рівні. Зони спілкування. Особистий простір. Способи виразності ділового спілкування. Виробничий конфлікт та стратегії його вирішення.	1
6	Ділове спілкування, його форми, правила, рівні. Зони спілкування. Особистий простір. Способи виразності ділового спілкування. Виробничий конфлікт та стратегії його вирішення.	1
7	Становлення біоетики як науки, її предмет, принципи, правила, правове регулювання в Україні. Біоетичні проблеми експериментів за участю живих організмів. Нооетика.	1
8	Практичні проблеми біоетики: клонування, евтаназія, втручання в ДНК, трансплантація органів.	1
9	Специфіка педагогічної діяльності. Вимоги професійної етики педагога. Сутність системи «педагог-студент».	1
10	Професійна етика педагогічного колективу. Етика взаємовідносин в системі «педагог-студент». Діалог як основна форма спілкування. Антикультура в спілкуванні: «дефектні рівні» і «бар’єри» спілкування.	1

Теми семінарсько-практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Професійна етика та її основні принципи, функції, завдання	2
2	Наукова етика та етичний кодекс ученого	2
3	Академічна доброчесність та наука. Академічна недоброчесність: проблеми виявлення та засоби попередження	2
4	Академічна недоброчесність: проблеми виявлення та засоби попередження	2
5	Моделі та стилі ділового спілкування. Етичні засади публічних виступів	2
6	Етика взаємовідносин керівника та підлеглого	2
7	Основні засади біоетики	2
8	Біоетика в контексті стратегій сучасної науки	2
9	Етичні дискусії в рамках біологічних досліджень	2
10	Професійна етика викладача вищої школи	2

Самостійна та індивідуальна робота

Зміст самостійної роботи студентів з дисципліни «Професійна етика науковця-викладача» складається з таких видів роботи:

- підготовка до аудиторних занять (семінарсько-практичних), опрацювання навчальної літератури та електронних джерел інформації;
- самостійне опрацювання лекційного матеріалу навчальної дисципліни, запропонованого викладачем, згідно з навчально-тематичним планом;
- виконання індивідуальних проблемно-пошукових завдань.

Індивідуальне завдання виконується за рахунок годин самостійної роботи згідно з запропонованими студентам темами у формі підготовленого виступу-презентації (5–10 хв.,), реферату (обсягом 5–7 с. оформленого друкованого тексту), виконаного завдання, яке надсилається на електронну пошту викладача.

Теми індивідуальних завдань:

1) Які саме професійно-етичні питання постають у зв’язку із сучасними тенденціями в науковій та освітній сферах
2) Розкрийте найбільш поширені причини та фактори порушення професійної етики.

3) Які нові можливості забезпечує демократизація та гуманізація освіти?
4) Яким вимогам повинен відповідати науковий колектив, щоб претендувати на звання наукової школи? Як тут спрацьовую вимоги педагогічної етики?
5) Дайте характеристику основним категоріям академічної доброчесності.
6) Інтелектуальна власність: морально-правовий аспект.
7) У чому полягає актуальність питання боротьби з плагіатом на сьогоднішній день
8) Діалог як основна форма спілкування. Розкрийте особливості діалогу.
9) Яким чином виявляється антикультура в спілкуванні.
10) Охарактеризуйте основні етичні засади виступів на радіо і телебаченні
11) Назвіть та охарактеризуйте основні принципи та норми взаємовідносин в науковому і педагогічному колективі.
12) Розкрийте сутність конфлікту авторитетів.
13) В чому проявляються комунікабельність та тактовність у стосунках між колегами-науковцями.
14) Принципи біоетічного ставлення до світу. Емпатія і принцип справедливості.
15) Історичний характер етики та біоетики.
16) Ставлення до тварин в древніх цивілізаціях.
17) Проблема відносини людини до тварин в східних релігіях. Принцип Ахімса.
18) Ставлення до тварин в ісламі.
19) Ставлення до тварин в іудаїзмі і християнстві.
20) Самостійна цінність тварин.
21) Проблема права і обов'язку людей щодо тварин. Ідея єдності людини і тварин.
22) Концепція прав тварин. Т. Ріган, П. Сінгер, Е. Лінзі.
23) Плюралістичний утилітаризм.
24) Організації із захисту тварин і напрямки їх роботи.
25) Законодавство щодо захисту тварин в розвинених західних державах.
26) Історія експериментування на тваринах. Принцип "трьох R". Ухвалення етичного кодексу.
27) Використання тварин в біомедичних експериментах.
28) Закони про захист лабораторних тварин в європейських країнах, США. Контроль за виконанням законів.
29) Шляхи зниження кількості експериментальних тварин в наукових дослідженнях.
30) Проблема перенесення результатів дослідження з тварин на людину.

31) Вимоги до методів роботи з лабораторними тваринами. Технологія виробництва та утримання тварин.
32) Етичні проблеми тваринництва. Альтернативи тваринництву. Етичне вегетаріанство.
33) Етичний принципи захисту тваринного і рослинного світу.
34) Етичні проблеми сучасних генних технологій. Трансгенні організми і клонування.

5. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1) Етика: навчальний посібник / В.О. Лозовой, М.І. Панов, О.А. Стасевська та ін.: За ред. проф. В.О. Лозового. К.: Юрінком Інтер, 2002. 224 с.
2) Малахов В.А. Етика: курс лекцій: Навч. посіб. 3-тє вид. К.: Либідь, 2001. 384 с.
3) Федоренко Г.Ф. Профессиональная этика. К.: Вища школа, 1983. 215 с.
4) Тофтул М.Г. Етика: Навчальний посібник. К.: Видавничий центр «Академія», 2005. 416 с.
5) Арват Ф.С., Коваленко Є.І., Кириленко С.В., Щербань П.М. Культура спілкування: Навчально-метод. посібник. К.: ІЗМН, 1997. 328 с.
6) Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: Навчальний посібник. К.: ВЦ „Академія”, 2006. 256 с.
7) Культура педагогічного спілкування: Метод. рекомендації до вивчення курсу педагогіки / Укл. О.М. Єремук, Л.І. Кобилянська, Л.В. Мафтин, І.М. Петрюк. Чернівці: Рута, 2001. 16 с.
8) Филипчук В.С. Спілкування як соціально-педагогічна взаємодія. Навч. довідниковий посібник. Чернівці: Рута, 2001. 96 с.
9) Цимбалюк І.М. Психологія спілкування: Навчальний посібник. К.: ВД „Професіонал”, 2004. 304 с.
10) Чмут Т.К. Культура спілкування: Навчальний посібник. Хмельницький, 1996.
11) Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. фонд. дослідж. освіт. Політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова Київ: Таксон, 2016. 234 с.
12) Навчальний посібник з курсу „Професійна етика вищої освіти” для осіб, що навчаються в магістратурі за спеціальністю «Педагогіка вищої школи». А.П. Алексеєнко, К.І. Карпенко, Л.О. Гончаренко, В.В. Дейнека. Харків: ХНМУ, 2015. 77 с.

Інтернет-ресурси:

1) Проблема етика науки в структурі філософії науки. [електронний ресурс].Режим доступу: / http://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12671.
2) Закон України «Про вищу освіту» / Верховна Рада України; Закон від 01.07.2014 № 1556-VII. Редакція від 30.11.2016. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
3) Академічна доброчесність: як запустити процес змін [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kse.org.ua/uk/about/kse-news/?newsid=1563.
4) Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
5) Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII «Про освіту». URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.

6) Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text
7) Етичний кодекс ученого України [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Text
8) Elsevier. Ethics in Research & Publications. URL: https://www.elsevier.com/__data/assets/pdf_file/0008/653885/Ethics-in-research-and-publication-brochure.pdf

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Розподіл балів, які отримують аспіранти

Форми роботи	К-сть балів	К-сть макс. балів
Поточний контроль		
Відвідування семінарсько-практичних занять	*5-10*	*10*
Відповіді на семінарсько-практичних заняттях	*10-20*	*20*
Робота над темами, винесених на самостійне опрацювання та індивідуальні завдання	*10-20*	*20*
Всього балів поточного контролю	*50-100*	*100*
Проміжний контроль		
Тести письмові	*60-100*	*100*
Підсумковий контроль		
Іспит	*60-100*	*100*

Шкала оцінювання національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	**для заліку**
90-100	**A**	відмінно	зараховано
82-89	**B**	добре	
74-81	**C**		
64-73	**D**	задовільно	
60-63	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з повторним вивченням дисципліни

7. ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ЗАЛІКУ

1) Історія та етимологія термінів етика і мораль.
2) Поняття і предмет професійної етики.
3) Професійна етика, умови та причини виникнення.
4) Мораль - як феномен людського пізнання.
5) Етика та мораль в діяльності науковця і викладача.
6) Причини виникнення біоетики.
7) Предмет і методи біоетики.
8) Становлення біоетики як науки.
9) Універсальні принципи біоетики.
10) Диференціація біоетики.
11) Правове регулювання в галузі біоетики в Україні.
12) Біоетичні проблеми експериментів над живими організмами.
13) Нооетика як наукова галузь, її складові та історія становлення.
14) Генна технологія як джерело етичних проблем.
15) Етична компетентність викладача.
16) Учений як автор.
17) Учений як керівник.
18) Учений як викладач.
19) Учений як консультант чи експерт.
20) Учений як громадянин.
21) Поняття академічної доброчесності.
22) Види академічної недоброчесності.
23) Проблема академічної доброчесності - боротьба з плагіатом.
24) Види плагіату.
25) Академічний плагіат.
26) Можливі наслідки академічної недоброчесності.
27) Форми, рівні, види ділового спілкування та фактори впливу.
28) Правила ділового спілкування.
29) Способи виразності ділового спілкування: вербальні та невербальні.
30) Особливості спілкування з іноземними партнерами.
31) Етичні засади публічних виступів і презентацій.
32) Етичні стосунки з з колегами, підлеглими та керівниками.
33) Управління конфліктом. Керівник в ситуації конфлікту.
34) Етика та стиль керівника.
35) Особливості роботи керівника і норми його поведінки.